

MAKTABGACHA YOSHDAGI BOLALAR ESTETIK TARBIYASIDA MILLIY CHOLG‘U ASBOBLARINING O‘RNI**Rajabova Marjona Ravshanjon qizi***Nizomiy nomidagi O‘zbekiston milliy universiteti***MAQOLA
MALUMOTI****ANNOTATSIYA:****MAQOLA TARIXI:***Received:19.09.2025**Revised: 20.09.2025**Accepted:21.09.2025***KALIT SO‘ZLAR:***estetik tarbiya, milliy cholg‘u asboblari, maktabgacha yosh, musiqiy tarbiya, pedagogik metodika.*

Ushbu maqolada maktabgacha yoshdagi bolalarning estetik didini shakllantirishda o‘zbek milliy cholg‘u asboblariining tutgan o‘rni yoritilgan. Cholg‘u asboblari orqali bolalarning milliy qadriyatlarga munosabati, musiqa orqali his-tuyg‘ularini ifoda qilish ko‘nikmalari rivojlanishi tahlil etilgan. Maqolada shuningdek, maktabgacha ta’lim muassasalarida cholg‘u asboblariidan foydalanishning samarali metodikasi ham keltirilgan.

Estetik tarbiya bolaning go‘zallikni anglash, musiqa nisbatan sezgirlik, did va hissiyotini uyg‘otish orqali shakllanadi. Ayniqsa, maktabgacha yosh davri bolada bu ko‘nikmalarni asos soluvchi bosqich bo‘lib, mazkur jarayonda musiqa muhim o‘rin tutadi. Musiqa vositasi sifatida milliy cholg‘u asboblariining boy imkoniyatlari mavjud. Dutor, rubob, doira, surnay, karnay kabi cholg‘ular nafaqat o‘ziga xos ohangi, balki milliy ruh va tarbiyaviy kuchi bilan ajralib turadi.

Milliy musiqaning asosi bo‘lgan cholg‘u asboblari yosh avlodni nafaqat estetik tarbiyalashda, balki milliy o‘zlikni shakllantirishda ham muhim omil hisoblanadi. Ayniqsa, maktabgacha yosh davrida musiqa bo‘lgan ehtiyoj va qiziqish o‘zining tabiiy ifodasini topadi. Bolalar kuy va ohang orqali tabiat tovushlariga, his-tuyg‘ularga, ijtimoiy muhitga nisbatan sezgirlikni shakllantira boshlaydi. Ana shu bosqichda milliy cholg‘u asboblari bilan tanishish, ularni eshitish va musiqiy faoliyatda foydalanish estetik tarbiya vositasi sifatida alohida ahamiyat kasb etadi.

Bugungi kunda maktabgacha ta'limda bolalarning ijodiy faoliyatini rag'batlantirish, musiqiy didini rivojlantirish, madaniy qadriyatlarga hurmat bilan qarashini shakllantirish muhim vazifa sifatida ilgari surilmoqda. Shu nuqtai nazardan qaraganda, milliy cholg'u asboblari foydalanish orqali ta'lim-tarbiya jarayonini yanada samarali tashkil etish mumkin. Bu esa nafaqat musiqiy, balki ma'naviy-ma'rifiy tarbiyaning asosiy bo'g'ini bo'lib xizmat qiladi.

Ushbu maqolada aynan milliy cholg'u asboblari estetik tarbiya adagi o'rni, ularning tarbiyaviy va musiqiy imkoniyatlari hamda maktabgacha ta'lim tizimida samarali qo'llash yo'llari tahlil etiladi.

Cholg'u asboblari orqali bola nafaqat musiqani eshitadi, balki uni ko'radi, his qiladi va o'z faoliyatida ifodalaydi. Bu esa bolalarning musiqiy idroki bilan birga emotsional olamini boyitadi.

Milliy cholg'u asboblari foydalanish orqali bolalarda quyidagi ko'nikmalar shakllanadi:

- Eshitish diqqatini rivojlantirish. Masalan, dutorning muloyim ohangi bolani tinchlantiradi, doira esa ritm sezgilarini kuchaytiradi.
- Jismoniy harakatlarni uyg'unlashtirish. Doira, nog'ora kabi cholg'ular bolalarni musiqiy harakatlarga jalb etadi.
- Emotsional boyish va ijtimoiy moslashuv. Cholg'u vositasida bola o'z hissiyatini ifodalaydi, shu bilan birga jamoaviy faoliyatga qo'shiladi.
- Milliy qadriyatlarga hurmat. Har bir cholg'u asbobi – bu xalqning tarixi, san'ati va urf-odatlarining ifodasi.

Pedagogik amaliyotda cholg'u asboblari bilan mashg'ulotlar quyidagi shakllarda olib boriladi:

1. Musiqa tinglash (jonli cholg'u ijrosi orqali);
2. Musiqiy o'yinlar (ritmik qarsaklar, cholg'u vositalarini urib);
3. Qiziqarli tanishuv (asbob bilan yaqindan tanishish, ohangini eshitish);
4. Mini-konsertlar (bolalar ishtirokida).

Amaliy kuzatuvlar shuni ko'rsatmoqdaki, maktabgacha yoshdagi bolalar milliy cholg'u asboblari katta qiziqish bilan qaraydilar. Pedagoglar tomonidan to'g'ri yondashilgan holda, bu cholg'ular bolalarning faolligini oshiradi, musiqaga bo'lgan ijobiy munosabatini kuchaytiradi. Afsuski, ayrim maktabgacha ta'lim muassasalarida cholg'u asboblari yetishmaydi yoki ulardan foydalanishga yetarli metodik bilim yo'q. Shu sababli, pedagoglar malakasini oshirish, o'quv-uslubiy qo'llanmalar ishlab chiqish muhim hisoblanadi.

Milliy cholgʻu asboblari estetik tarbiyada beqiyos vosita hisoblanadi. Ular bolalarning musiqiy dunyoqarashini shakllantiradi, ritm, eshitish, harakat va ifoda koʻnikmalarini rivojlantiradi. Maktabgacha taʼlim muassasalarida cholgʻu asboblardan faol va tizimli foydalanish, bolalarda nafaqat musiqaga, balki milliy madaniyatga boʻlgan mehrni kuchaytiradi. Shu sababli, musiqiy tarbiyada milliy cholgʻular imkoniyatidan keng foydalanish dolzarb va samarali yoʻnalish hisoblanadi.

Milliy cholgʻu asboblari orqali maktabgacha yoshdagi bolalarda musiqiy didni shakllantirish, ularning estetik hissiyotini uygʻotish va milliy oʻzlikni anglashga xizmat qiluvchi omillar mustahkamlanadi. Bolalar bunday cholgʻular yordamida musiqiy ohanglarni tinglashni, ularni idrok qilishni va ohangga mos harakatlar qilishni oʻrganadilar. Ayniqsa, cholgʻu asboblari bilan jonli tanishish orqali ular musiqani “koʻrish”, “his qilish” va “ifodalash” tajribasiga ega boʻladilar. Bu esa bolaning oʻz his-tuygʻularini anglash va ifodalash qobiliyatini rivojlantiradi.

Xalqimizning musiqiy merosi – bu nafaqat oʻtmishimiz, balki kelajak avlodning maʼnaviy boyligidir. Shunday ekan, maktabgacha taʼlim muassasalarida milliy cholgʻu asboblari pedagogik jarayonga integratsiya qilish, ularni estetik tarbiya vositasi sifatida samarali qoʻllash dolzarb masalalardan biridir. Bu borada metodik qoʻllanmalar, tarbiyachilar uchun oʻquv kurslari, milliy cholgʻu vositalarining namunaviy toʻplamlarini ishlab chiqish zarur.

Umuman olganda, musiqiy tarbiyada milliy cholgʻu asboblari yordamida bolalarga nafaqat musiqani tinglash, balki uni anglash, qadrlash va ijodiy yondashish imkoniyatini berish, ularning har tomonlama rivojlanishiga xizmat qiladi. Shu bois, ushbu vositalardan toʻgʻri va tizimli foydalanish pedagogik faoliyatda muhim ahamiyat kasb etadi.

Foydalanilgan adabiyotlar

1. Abdullayeva, M. Musiqa tarbiyasi asoslari. – Toshkent: Oʻqituvchi, 2018. – 176 b.
2. Egamberdiyeva, G. Maktabgacha taʼlimda musiqa mashgʻulotlari. – Toshkent: Fan, 2019. – 140 b.
3. Islomova, M., Joʻrayeva, N. Bolalar musiqiy didini rivojlantirishda milliy cholgʻu asboblarning oʻrni // Ilm sarchashmalari. – 2022. – №2. – B. 45–50.
4. Nazarova, Z. Musiqa darslarida milliy qadriyatlarning tarbiyaviy ahamiyati // Pedagogik mahorat. – 2021. – №1(11). – B. 33–36.
5. Qosimova, D. Maktabgacha taʼlim muassasalarida estetik tarbiyaning metodik asoslari. – Toshkent: TDPU, 2020. – 96 b.

-
6. Karimov, S. Milliy cholg'u asboblari: tarixi va hozirgi holati // San'at va madaniyat. – 2023. – №4. – B. 27–30.
 7. Norqulova, S. Bolalar estetik tarbiyasida musiqa vositalaridan foydalanish yo'llari // Innovatsion ta'lim texnologiyalari. – 2022. – №3. – B. 18–23.
 8. Turaqulova, M. Maktabgacha yoshdagi bolalarda ijodiy faollikni rivojlantirishda musiqa mashg'ulotlarining o'rni // Ilmiy izlanishlar. – 2021. – №2. – B. 52–57.
 9. Gulomova, N. Estetik tarbiya nazariyasi va amaliyoti. – Toshkent: TDPU nashriyoti, 2020. – 112 b.
 10. UNESCO. Arts Education in Early Childhood: Building Creative Capacities. – Paris: UNESCO Publishing, 2010.

